

образом, под реминисценцией мы будем понимать бессознательное включение в текст фрагментов чужого текста, иногда несколько видоизмененного, без упоминания его имени и автора.

Ключевые слова: реминисценция, аллюзия, цитата, воспроизведение, заимствование, упоминание, пародия.

УДК 81'373.422:811.112.2

Наталя Романова
(Херсон)

СЕМАНТИКА ІМЕННИКОВИХ ЕМОТИВІВ У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті йдеться про особливість реалізації семантики сучасних німецькомовних іменникових емотивів у різних контекстах: лінгвістичному, стилістичному й комбінованому – лінгвостилістичному. Акцентовано, що семантика аналізованих лексем корелює із наведеними контекстами: в лінгвістичному контексті семантика конкретна, в стилістичному – додаткова, в комбінованому – природжена. Це певною мірою свідчить про те, що природа емоцій зазнає в царині художніх творів модифікації, інтерпретації та трансформації.

Ключові слова: іменникові емотиви, контекст, лінгвістичний контекст, лінгвостилістичний контекст, семантика, стилістичний контекст.

Семантика іменникових емотивів належить до найбільш відкритих і змінних лінгвістичних явищ, оскільки реагує на всі емоційні зрушення у соціумі. Емоційні зрушення тісно пов'язані зі ставленням людини до навколишнього світу, лінійкою її цінностей та своєрідністю переживання змісту і форми оновленого буття [5, с. 241]. Обличчя цього буття формується у межах науково-технічного прогресу [7, с. 5–7], змінюється під тиском “інформаційної революції”, глобальних соціально-економічних рухів, екологічних проблем [4, с. 3–5] та еволюціонує у руслі певної етнічної культури.

Лексичну семантику емотивів досліджували зарубіжні й вітчизняні науковці ХХ–ХХІ століть, як-от, наприклад: Т.В. Адамчук, Л.Г. Бабенко, Н.А. Багдасарова, Ш. Баллі, Н.І. Бойко, В. Велівченко, М.В. Гамзюк, А.В. Жуковська, Н. Іванова, В.І. Карасик, К.А. Левковська, А.М. Манзій та ін., проте немає окремого ґрунтовного спостереження над семантикою іменникових емотивів у художніх творах сучасної німецької мови. Все зазначене зумовлює **актуальність** нашого студювання.

Метою пропонованої роботи є виявлення семантичних особливостей названого феномену.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких основних завдань: 1) диференціювати іменникові емотиви від інших частиномовних емотивів; 2) коротко охарактеризувати лінгвістичний, стилістичний та комбінований – лінгвостилістичний контексти; 3) з'ясувати характер семантики іменникових емотивів у названих контекстах.

Під іменниковим емотивом розуміємо повнозначну частину мови, що позначає предмет як носія емоційного стану.

Попередньо зауважимо, що семантика всіх іменникових емотивів у емпіричному матеріалі характеризується багатоплановістю і корелює з відповідним контекстом: “у кожній окремій ситуації й у кожному контексті мовленнєвий знак не може виявити всю сукупність своїх відтінків, у кожному випадку на передній план висувається лише один із них, і він тимчасово відтискує всі інші на задній план” [3, с. 181].

Традиційне тлумачення контексту лінгвістами передбачає наявність закінченого за змістом уривку тексту, “що дає змогу встановити значення слова або речення, які входять до його складу” [8, с. 882].

Стилістичний контекст, на думку Е.С. Азнаурової, тотожний відрізку тексту, що постає у розмаїтті форм: від словосполучення до речення, надфразної єдності, цілого мовленнєвого твору, репрезентованого у вигляді піраміди, на вершині якої знаходиться стилістично реалізована одиниця – центр радіації, від якого чи в напрямку до якого через систему відповідних сигналів відбуваються різні типи семантико-стилістичних транспозицій слова (прийому тощо) [1, с. 234]. І.В. Арнольд розглядає стилістичний контекст як тло, на якому, переважно за контрастом, але іноді й за подібністю, виникає експресивність стилістичного прийому [2, с. 280]. Виокремлюють два види стилістичних контекстів: мікро- й макроконтести. Мікроконтексти обмежуються єдиною стилістичною функцією, макроконтести релевантні індикації, отриманої за межами єдиної стилістичної функції. Під єдиною стилістичною функцією розуміють виявлення додаткових нових значень слова, що створюють комбінаторні прирощення змісту [там само, с. 281, 46–47].

Ми будемо виходити з ідеї проф. Г.І. Приходько про той факт, що стилістичний контекст являє собою відрізок мовленнєвого ланцюга з достатньою кількістю вербальних сигналів для виявлення одного з лексико-семантичних варіантів слова та додаткових нових оказіональних конотацій [10, с. 248].

У лінгвістичному контексті зміст іменникових емотивів виділяється однозначно на тлі сполучуваності з оточуючими мовними засобами, наприклад:

(1) *Ich drückte den Rücken gegen den Türpfosten, rutschte langsam herunter und biss mir vor Aufregung in die Hand* [13, с. 7–8].

У наведеному прикладі іменник *Aufregung* актуалізує значення “характеристика хвилювання” й уточнює семантику дії, спрямованої на суб’єкт *biss mir*.

Стилістичний контекст “не тільки вказує, який із варіантів слова реалізується, але й додає йому нових оказіональних конотацій” [10, с. 248–249], наприклад:

(2) *Allein zu sein, das wünschte sie, sie wünschte ihn aus dem Haus, nicht um seinetwillen. Das Beste an dem Kummer, der eben gerade aufkam, war eine brutalisierende Ausrüstung im Gemüt* [14, с. 134].

Тут іменниковий емотив *Kummer* реалізує значення ставлення мовця до фізичного й водночас до психологічного станів, а також зв’язок цих станів із рисами характеру. При цьому ставлення мовця маніфестує позитивний зміст граничності *Beste*, часову близькість *eben gerade* та один із невизначених типів *eine* генетичної агресивності *brutalisierende*. Опозиційність семантики означеної позитивної оцінки й семантики неозначеної негативної природи людини зумовлює появу амбівалентного осмислення *Kummer*. Формально амбівалентність спирається на симетричність: сильні позиції – ініціальна (лівобічна) і фінальна (правобічна) – містять по 5 мовних елементів. Щоправда, ініціальна позиція репрезентує дещо вищий показник синсемантичної лексики (*Das, an, dem*), ніж фінальна (*eine, im*), а у фінальній, навпаки, домінує автосемантична лексика (*brutalisierende, Ausrüstung, Gemüt*). Доведено, що синсемантична лексика є носієм додаткової смислової, емоційно-оцінної та експресивної інформації, а також досить економним способом відтворення динаміки зображуваних подій [6, с. 31–40]. У цьому контексті *Kummer* зберігає позитивні семи ‘бажання’, ‘полегшення’ та нейтралізує негативні оцінні семи – ‘горе, сум, скорбота’. Стосовно автосемантичної лексики, в ній міститься додаткова аксіологічна, емоційна, естетична, образна й культурна інформації [там само, с. 40–54]. За таких міркувань, семантична структура аналізованого емотива *Kummer* насичена, крім емоційно-оцінного, фізичного й психологічного, ще й кількісним, біологічним, соціальним та культурним значенням.

Ми проілюстрували випадки експліцитного й почасти імпліцитного вираження іменникової емотивності в двох різновидах контекстів – лінгвістичному та стилістичному.

Звернімося тепер до аналізу семантичних особливостей іменникових емотивів у комбінованому контексті – лінгвостилістичному. За формою лінгвостилістичний контекст може бути мінімального й посереднього обсягу. Мінімальний обсяг визначається на основі слова або словосполуки в межах лінгвостилістичного контексту, посередній – на основі речення або декількох речень [10, с. 255, 258]. Наприклад, мінімальний обсяг лексичної емотивності зафіксовано в такому висловлюванні:

(3) *Grün: Die Farbe der **Beruhigung**, oder nicht?* [14, с. 159–160].

Лінгвістичний контекст актуалізує в слові *Beruhigung* значення “рівновага”, стилістичний реалізує додаткові значення, а саме: “протиставлення”, “уточнення”, “неузгодження”. Загальне значення *Beruhigung*, очевидно, еквівалентне *відродженню* гармонії, балансу.

Посередній обсяг лінгвостилістичного контексту ілюструє висловлювання із трьох речень:

(4) *Tante Bella sah rosig und wohl aus, aber ihre Augen waren auf einer verzweifelten Suche. Voll **Angst**, **Kinderangst**, und sehnsüchtig schienen sie ein Ziel zu fixieren, schrecklich dringend. Tante Bellas Augen, grau und **Interesse** weckend, hatten mit diesem abends völlig unbenutzbaren Gehirn nicht das mindeste zu schaffen* [там само, с. 117].

У цьому випадку лінгвістичні контексти ідентифікують переживання страху *Angst* та активацію емоційного стану *Interesse*. Стилістичний контекст в аналізованому висловлюванні побудований на антитезі – фізичний стан жінки *rosig und wohl* протиставляється її психологічному стану *aber ihre Augen waren auf einer verzweifelten Suche*, що розкривається у другому реченні шляхом емотивного й логічного наростання.

Взаємодія паралельних модальних конструкцій у другому й третьому реченнях, епітетів із негативним емоційно-оцінним відтінком *verzweifelten, schrecklich, unbenutzbaren*, повтор соматизмів *Augen* у першому й третьому реченнях, уживання композита *Kinderangst* і синонімів соматизма *sie* у другому реченні, кольороназви *grau* [порівн.: 11, с. 332; 12, с. 207–208] й метафоричного виразу *Interesse weckend* у третьому реченні сприяють появі нового значення лексеми *Angst* – “жах”.

З погляду місцезнаходження у висловлюванні *переживанню* емоції страху передують якісна ознака *Voll*, ознака прояву *страху* та його тривалість знаходяться безпосередньо за лексемою *Kinderangst*, ознака інтенсивності руху *schrecklich dringend* дистанціюється від ознаки прояву страху. Стилістичний контекст надає висловлюванню інтенсивної емотивності й емоційності, служить тлом для дії лінгвістичного контексту.

Як бачимо, без речень, що входять до складу стилістичного контексту, речення лінгвістичного контексту з лексемою *Angst* реалізує менший ступінь страху дорослої людини, а саме – переляк. У комбінованому контексті *Angst* постає як інформаційно насичена мовна одиниця сукупного характеру, в семантичній структурі якої поєднуються візуальні ознаки, темпоральні, почуттєві, ментальні, просторові, динамічні й причинно-наслідкові. При цьому важливу роль відіграє експресивна оцінка *das mindeste* з оцінною лінійкою “більше–менше”. Впадає у вічі вектор напрямку експресивної оцінки: граничність мінімуму інтелектуальних ознак. Звичайно, суб’єкт оцінки оцінює об’єкт крізь призму певної норми чи певного еталону. Норма в аксіології варіативна: втілює індивідуальну картину світу та характерну або стереотипну картину світу для конкретної лінгвоспільноти [9, с. 34–35]. Звідси випливає, що *переживання* страху градується за ступенем негативної оцінки й кваліфікується як гранично дотичне до емоційного стану інтересу.

Викладене вище дає змогу зробити висновок, що на семантику іменникових емотивів впливає контекст та його обсяг. Для лінгвістичного контексту характерна конкретна семантика слова, в стилістичному контексті реалізується додаткова семантика лексеми, комбінований контекст – лінгвостилістичний – указує на прирощення змісту й смислу відповідного елемента. В контекстах мінімального й середнього обсягу семантика іменникових емотивів включається у загальну структуру висловлювання і сприяє маніфестації емотивного стану мовця, у контекстах максимального обсягу – семантика

іменникових емотивів пронизує увесь дискурс тексту й потребує знань екстралінгвального характеру, зокрема культури вираження емоцій німецьким етносом. Подальші наукові пошуки вбачаємо в дослідженні семантики прикметникових, дієслівних, прислівникових емотивів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азнаурова Э.С. Очерки по стилистике слова / Э.С. Азнаурова. – Ташкент: ФАН, 1973. – 405 с.
2. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка / И.В. Арнольд. – М.: Просвещение, 1990. – 300 с.
3. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли ; пер. с фр. К.А. Долинина. – М.: Изд-во иностр. литературы, 1961. – 394 с.
4. Зацний Ю.А. Неологізми англійської мови 80–90 років ХХ століття / Ю.А. Зацний. – Запоріжжя: РА “Тандем – У”, 1997. – 396 с.
5. Кириленко Т.С. Психологія: емоційна сфера особистості / Т.С. Кириленко. – К.: Либідь, 2007. – 256 с.
6. Кухаренко В.А. Интерпретация текста / В.А. Кухаренко. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с.
7. Махачашвілі Р.К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття : [монографія] / Р.К. Махачашвілі. – Запоріжжя: ЗНУ, 2008. – 204 с.
8. Новый тлумачний словник української мови: у 3-х т. / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. – К.: Аконт, 2003. – Т. 1: А–К. – 926 с.
9. Приходько А.Н. Семантика и прагматика оценки в современном английском языке : [монографія] / А.Н. Приходько. – Запорожье: ЗГУ, 2004. – 321 с.
10. Приходько Г.І. Способи вираження оцінки в сучасній англійській мові : [монографія] / Г.І. Приходько. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – 362 с.
11. Тресиддер Дж. Словарь символов / Дж. Тресиддер. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 448 с.
12. Шереметева Г. Магическая сила цвета. Семь цветов здоровья / Г. Шереметева. – М.: Амрита-Русь, 2008. – 336 с.
13. Bronsky A. Spiegelkind / Alina Bronsky. – Würzburg: Arena Verl., 2012. – 304 S.
14. Wohmann G. Eine souveräne Frau. Die schönsten Erzählungen / Gabriele Wohmann. – Berlin: Aufbau Verl., 2012. – 288 S.

Natalia Romanova

THE SEMANTICS OF SUBSTANTIVAL EMOTIVE ITEMS IN MODERN GERMAN LITERATURE TEXTS

The article touches upon peculiarities of realization of Modern German substantival emotive items in different contexts: linguistic, stylistic and mixed or linguostylistic. It is emphasized that the semantics of analyzed lexical items correlates these contexts: it is concrete in a linguistic context, it is complementary in a stylistic context and it is adjacent in a mixed context. This fact proves that the nature of emotions undergoes modifications in literary texts; it can be interpreted and transformed.

Key words: context, linguistic context, linguostylistic context, semantics, stylistic context, substantival emotive items.

Наталья Романова

СЕМАНТИКА СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ ЭМОТИВОВ В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ СОВРЕМЕННОГО НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА

В статье идёт речь об особенностях реализации семантики современных немецкоязычных существительных эмотивов в разных контекстах: лингвистическом, стилистическом и комбинированном – лингвостилистическом. Акцентируется внимание на том, что семантика анализируемых лексем соотносится с иллюстрированными контекстами прямо пропорционально: в лингвистическом контексте семантика конкретная, в стилистическом – дополнительная, в комбинированном – обогащённая. Это в определённой степени свидетельствует о том, что природа эмоций подвергается в художественных произведениях модификации, интерпретации и трансформации.

Ключевые слова: контекст, лингвистический контекст, лингвостилистический контекст, семантика, стилистический контекст, существительные эмотивы.

УДК 811.111:372.

Гелена Лисенко,
Зінаїда Чепурна
(Київ)

ТЕОРІЇ ПЕРЕКЛАДУ ФАХОВИХ МОВ: ПОНЯТТЯ «КУЛЬТУРА»

У статті розглянуто зв'язок культури та перекладу, пояснюється залежність якості перекладу від знання особливостей культури того чи того народу. Особливу увагу приділено проблемам перекладу фахових мов, зазначено, що аналіз тексту на рівні лінгвістики тексту підводить перекладача до визначення сорту тексту, а, отже спонукає оцінювати комунікативну ситуацію, а також сприяє вибору стилю перекладу згідно з загальними положеннями інтеркультури.

Ключові слова: культура, переклад, фахова мова, компетенція, соціальна інтеграція,

Переклад фахових мов (Fachübersetzung) як окрема галузь перекладознавства виник приблизно 50 років тому і як наука містить у собі низку теоретичних проблем, не менше, а може навіть більше ніж при перекладі художнього тексту.

Існує думка, наприклад, що переклад фахових мов належить не до мовної, а до логічної компетенції, і, що найбільш точним перекладом є послідовний переклад. Проте це твердження знаходиться у протиріччі з думкою, що для точного адекватного перекладу конче необхідне поняття «культура», тобто, знання культури принаймні хоч би двох народів. Поняття «культура» є досить широким за своєю суттю, а, отже, має багато тонкощів. За підрахунками деяких лінгвістів воно має близько 150 дефініцій.

Наведемо тут два визначення. Перше, найбільш поширене: «Поняття культура відноситься до роботи, яку виконують люди, і до форм життя, включаючи умовності, норми, масштаби, цінності, інвентар знань, які ідеально визначають мислення, вчинки та комунікативну поведінку певної спільноти [2, с. 73].

Друге визначення має багато точок дотику з попереднім визначенням, але сформульоване з точки зору компетентності перекладу: «культурна компетенція перекладу базується на розумінні культури, яка в ідеальному випадку включає країнознавчо-цивілізаційний, а також соціокультурний фон спільнот, всі релевантні для комунікації події і уявлення, культурні розходження в галузі повсякденного життя, соціальної інтеграції, а також культури вираження мовного, ділового та денотативного пізнання [2, с. 210].

Отже, нашою метою є подальший аналіз взаємозв'язку мови й культури та можливості його реалізації при перекладі.

Поняття *культура* багатогранне і тут можна говорити лише про ступінь наближення до чужої культури, про ступінь розуміння своєрідності цієї культури, і водночас *культура* не може бути викреслена з теорії перекладу фахових мов. На перший погляд здавалося б, що переклад фахових мов дуже твереза справа і не може мати пунктів перетину з культурою. Прихильники подібної концепції трактують свою думку таким чином, що фахові тексти мають характер універсальної логічної комунікації, яка реалізується нібито більш-менш однаково в різних мовах завдяки процесу текстуалізації [1, с. 51].

Незважаючи на те, що *культура* має багато дефініцій, у кожній дефініції підкреслюється нерозривний зв'язок між культурою та мовою. Деякі вчені розглядають культуру як частковий фон (національний, етнічний, релігійний), що впливає із суспільної мови та комунікативних стилів, звичаїв, віри, поведінки та цінностей. Вендт Г. [4, с. 193]